ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 272 — Субота, 16 март 1957

МИКИ и наход Рића

1
ЗАР НИЈЕ МЕДЕНО?
КАЖЕМ ТИ, МИНИ... ИМА КОД ТЕ БЕБЕ НЕЧЕГ ЧУДНОГ!

2
ГЛУПОСТИ! ТО ЈЕ НАЈСЛАЂА МАЛА...
ШТА СЕ ДОГОДИЛО!

3
ИИИ! МОЈ ДИЈАМАНТСКИ БРОШ! НЕСТАО!

4
СИГУРНА САМ ДА БЕБА НИЈЕ ПОКУШАЛА ДА УКРАДЕ МОЈ БРОШ, МИКИ... ДОПАО ЈОЈ СЕ САМО ЊЕГОВ СЈАЈ!
МОЖДА... САМО, ЊОЈ СЕ ДОПАДАЈУ МНОГЕ СКУПЕ СТВАРИ!
КАД БИХ САМО МОГАО ДА СЕ СЕТИМ КО МЕ ЈЕ УДАРИО!

5
ТАКО, МАЛИ... ВРЕМЕ ЈЕ ДА СКЛОПИШ СВОЈЕ БЛИСТАВЕ ОКИЦЕ...

6
МАЛО КАСНИЈЕ
АКО ОВАЈ МАТОРИ МИСЛИ ДА ЋУ ЈА НА СПАВАЊЕ ТАКО РАНО... ГРДНО СЕ ВАРА!

7
НЕ ЧУЈЕ СЕ НИШТА ИЗ ДРУГЕ СОБЕ! ДА ЛИ ЈЕ ЗАСПАО?

8
КАМУФЛАЖА! НЕСТАО ЈЕ!

9
ПА, ДРУШКАНЕ... ИЗГЛЕДА ДА СИ МЕ УЛОВИО!

10
ТО САМ И СУМЊАО! ТИ УОПШТЕ НИСИ БЕБА!
ПА... ОВАЈ... ИЗГЛЕДА ДА НИСАМ!

11
ДОБРО... НАСАМАРИО СИ МЕ! А САД КУПИ СВОЈУ КОРПУ И ПЕЛЕНЕ И ГУБИ СЕ ИЗ МОЈЕ КУЋЕ!

12
ОХ... ЖАО МИ ЈЕ! ЈА...

Медицина кроз векове

НА ОБАЛАМА НИЛА

Од лекара Старог века до доктора медицине био је дуг пут. Пут који није увек био прав, који се чак понекад губио као река понорница, да би поново избио на површину и наставио свој ток. Па ипак, можда ниједна наука не дугује толико далекој прошлости као медицина.

Потомак „Хорусовог ока“

И данас још мистични знак R краси заглавље лекарских рецепата. Порекло тог знака води нас 5.000 година унатраг,

„ХОРУСОВО ОКО“ И ЗНАК R

до легенде о Хорусовом оку. Стари Египћани употребљавали су тај знак као амајлију која их је чувала од болести, патње и свих зала. Патња је учинила Хоруса богом вештине лечења. Још као дете он је изгубио око. Била је то последица подмуклог напада који је на њега извршио Сет, демон зла. Хорусова мајка Изида позвала је одмах упомоћ писара и мудраца Тота и овај је, захваљујући својој мудрости, излечио око. Због тога су Египћани поштовали „Хорусово око“ као симбол божанске заштите и исцељења.

Током Средњег века „Хорусово око“ поново се појављује, али у нешто измењеном облику, који је личио на арапску бројку 4. Лекари и алхемичари исписивали су га на своје рецепте да би тиме призвали упомоћ Јупитера. Временом се тај Јупитеров знак мењао, све док није добио данашњи облик. И тај последњи потомак „Хорусовог ока“ претставља један од беочуга између старе и модерне медицине.

У старом Египту медицина се налазила под заштитом владара. Фараона је окруживао читав штаб лекара, чија је дужност била да продуже и чувају његов живот. Неки од тих лекара имали су тачно одређене и ограничене дужности. Тако је, например, један био „чувар лекова“, други „шеф одељења за парење и кађење“. Један Тутанкамонов предак ишао је чак тако далеко да је имао једног „медицинског чувара“ за лево, а другог за десно око.

Лик првог лекара чије се име зна, израђен у барељефу, потиче из 2550 године пре наше ере. То је био Секетенанах, главни лекар фараона Сахуре. Натпис на барељефу говори о томе да је Секетенанах стекао славу тиме што је „излечио краљеве ноздрве“. На барељефу је претстављен с два скиптра, симболима моћи и мудрости.

Пошто су званични, државни лекари припадали класи свештеника, школе у којима су учили налазиле су се крај храмова, а биле су у исто време и светилишта и болнице. Једна одаја служила је за религиозне обреде, а остале као учионице и складишта за лекове. У задњем делу зграде била је смештена библиотека.

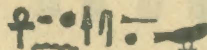
Необична награда за лекаре

Новајлије су почињали своје образовање тиме што су напамет учили књигу рецепата. Одређених дана присуствовали су консултацијама које је држао врховни свештеник у „дворани чуда“.

Према египатском веровању, читаво знање из медицине људима су открили богови. Тот, Хорусов исцелитељ, забележио је то знање у тајне књиге које су садржавале опис свих болести и одговарајућих начина лечења. Само свештеник-лекар уме да чита из тих књига и да њихову мудрост примени у лечењу болесних.

Поред свештеника — лекара постојали су и лекари — чаробњаци, који су били веома вешти исцелитељи. Обреде врачања они су пропраћали масажом, гажењем по болесниковом телу или давањем напитака који су изазивали повраћање, подвргавајући га на тај начин некој врсти „шок-терапије“. Али, они су знали и за методе лечења који се још и данас примењују. Тако је, например, клистирање био чест начин лечења код пацијената којима је било потребно чишћење. Легенда каже да је тај начин лечења открио Тот неколицини свештеника-лекара док су једног дана стајали на обали Нила. Наиме, бог медицине и науке спустио се на воду у обличју свете птице ибиса. Напунивши кљун водом, он је повио главу и убризгао воду у завршни отвор дебелог црева.

Награда лекарима за лечење болесника везаних за постељу одређивала се на лак, мада помало чудан начин. Египћани су, из хигијенских разлога, бријали главе. Али, кад би се човек разболео и легао у постељу, пустио би да му коса расте. После оздрављења долазио је берберин и шишао га, а затим је ошишана коса пажљиво мерена. Према тежини косе одређивана је награда лекару.

ЕГИПАТСКИ ЛЕКАР (ПРЕМА ЈЕДНОМ БАРЕЉЕФУ)

Мумификација је била религиозни обичај и због тога је њу вршила нарочита свештеничка каста. Но, иако је лекари нису обављали, они су много научили из саме технике овог процеса. Људи који су мумифицирали мртве били су добро упознати с важношћу и узајамним односом различитих органа. У телу су остављали срце и бубреге, а отстрањивали су утробу, која се чувала у скупоценим вазама. Нарочитим инструментима извлачили су мозак, и то кроз ноздрве.

Појавом бронзе, хируршка вештина добила је нове инструменте. Хирурзи су заузимали све значајнији положај међу осталим лекарима, па су се чак специјализовали за поједине области хирургије, као например хирургију ока. Како је Хипократ касније писао, напредовање хирургије било је условљено и политичким факторима. Наиме, Египат је био милитаристичка држава и ратови су били „права хируршка школа“.

700 лекова против разних болести

Један од важних основа за развој медицине била је трајност материјала на коме се писало. То је омогућавало лекарима да за будућа поколења оставе записана своја искуства и тако су папируси постали природни извори медицинске мудрости. На једном свитку, нађеном 1873 године, записано је 700 лекова против разних болести, почев од уједа крокодила до болова у ноктима на ногама. У том списку налази се двадесет различитих лекова само за стомачне болести. Стари египатски лекари знали су, например, да квасац и плесан зацељују ране, а била су им позната и својства рицинусовог уља.

Медицинско знање и начини лечења преношени су с колена на колено, али су, заједно с њима, преношене и разне заблуде. Временом се традиција претворила у низ окамењених закона, којих су се лекари морали слепо придржавати. Ако би лекар у неком случају напустио традицију, а пацијент му умро, чекала га је тешка казна. Тако су се слагали слојеви мудрости и глупости, док најзад ови последњи нису преовладали.

Египатски лекари били су веома цењени на Истоку и владари осталих држава трудили су се да их привуку на своје дворове. Тако је Кир послао читаво изасланство да му у Египту нађе једног очног лекара; Дарије је такође довео из Египта једног специјалисту да би лечио очи његове мајке.

Египатска наука о лековима прешла је у фармакопеју суседних држава и раширила се по читавом Средњем Истоку. Из ње су црпли своја знања и Грци и Римљани. Чак је познати римски лекар грчког порекла Гален саветовао лекарима да у својим рецептима употребљавају египатске изразе, да би тако учврстили веру болесника у преписани лек. У 18 веку, шарлатани који су се издавали за лекаре стављали су на своје уличне тезге таблице с натписом „Доктор из Египта“, јер су знали да ће тиме привући купце.

Захваљујући вештини мумифицирања и сувој клими, савремени палеопатолози могли су да добију тачну слику о стању здравља у старом Египту. Професор Елиот Смит открио је тако један типичан случај туберкулозе кичме. Стари Египћани патили су, између осталог, од камена у бубрегу и жучној кеси, артериосклерозе, па им није била непозната ни дечја парализа.

ОПРОШТАЈ С ПАРИЗОМ

Версајски трамваји, последњи који су још били у „служби“ у париској области, замењени су недавно аутобусима. У знак опроштаја с Парижанима, они су у току једног дана бесплатно превозили путнике, а потом су учествовали у паради кроз центар Версаја. Кола ће бити продата на лицитацији. Судећи по интересовању које колекционари већ сад показују за ову продају, очекује се да ће за њих бити добијена знатна сума.

ЧЕТИРИ СЕВЕРНА ПОЛА

Шведски научници изнели су идеју да постоје четири северна пола уместо једног. У питању су, наравно, магнетски полови, не географски. Идеја је настала после брижљивих посматрања, која су довела до тога да се посумња у јединственост "званичног" пола. Једна група геофизичара спрема се сада да провери тачност ове хипотезе.

БОРБА ЗА ФЛОРИНУ
ПЛАНЕТУ ОСУЂЕНУ НА ПРОПАСТ

(51) Роман од И. АСИМОВА

— Сви ми знамо да у свемиру постоје струје, — настави Јунц. — Неке од њих су угљеникове. Звезде, пролазећи кроз њих, привлаче безбројне атоме. Међутим, укупна количина привучених атома микроскопски је мала у поређењу с тежином саме звезде, тако да они немају никаквог дејства. Једини изузетак је угљеник. Звезда која пролази кроз струју која садржи велику концентрацију угљеника постаје нестабилна. Ја не знам колико година, векова или милиона година треба угљениковим атомима да продру и да се прошире по језгру звезде; вероватно да је за то потребно веома дуго време. То значи да угљеникова струја мора да буде веома широка и да је звезда сече под малим углом. У сваком случају, кад количина угљеника који продире у унутрашњост звезде достигне критичну тачку, радијација звезде наједном се страховито појача. Спољашњи слојеви попуштају услед страховите експлозије и — онда имамо једну нову. У том предексплозивном стању налази се, према Риковој теорији, и сунце Флорине.

— И све то израчунали сте за оних петнаест минута колико сте били отсутни? — подругљиво запита Абел.

— Да. И у томе нема ничег изненађујућег. Анализа свемира као наука била је спремна за ту теорију. Сличних теорија било је и раније, али оне су изношене кад техника анализе свемира није била развијена као што је сад и нико није знао да објасни откуд код звезде у питању то изненадно повећање угљеника. Данас ми знамо да постоје угљеникове струје, у стању смо да нађемо које су звезде за последњих десет хиљада година прошле кроз њих и да то упоредимо с нашим подацима о појавама нова. То мора и Рик да је урадио. Али, у овом тренутку начин на који је он дошао до својих закључака није најважнија ствар. Оно чему се прво мора приступити, и то одмах, јесте организовање евакуације Флорине.

— Претпостављао сам да ћете тиме завршити, — наизглед мирно одговори Фајф.

— Жао ми је, Јунц, али то је потпуно немогућно, — додаде Абел.

— Зашто немогућно?

— Када ће Флоринино сунце експлодирати?

— Не знам. Судећи по Риковој узнемирености, требало је још пре годину дана. Према томе, рекао бих да нам није остало времена за чекање.

— А не можете да кажете тачан рок?

— Разуме се да не.

— А када ћете то моћи?

— Не могу вам казати. Чак и ако дођемо до Рикових прорачуна, требаће нам времена да их проверимо.

— Можете ли нам гарантовати да ће се његова теорија показати тачном?

— Ја лично убеђен сам у њену тачност, али ниједан научник не може унапред да гарантује за једну теорију.

— Онда испада да захтевате да евакуишемо Флорину само на основу претпоставки.

— Мислим да је чак и претпоставка да ће становништво читаве једне планете нестати довољан разлог за евакуацију.

— Да је Флорина обична планета ја бих се сложио с вама. Али, Флорина је једини извор кирта у читавој галаксији. Према томе, то се не може учинити.

— Јесте ли до тог споразума дошли док сам ја био отсутан? — љутито запита Јунц.

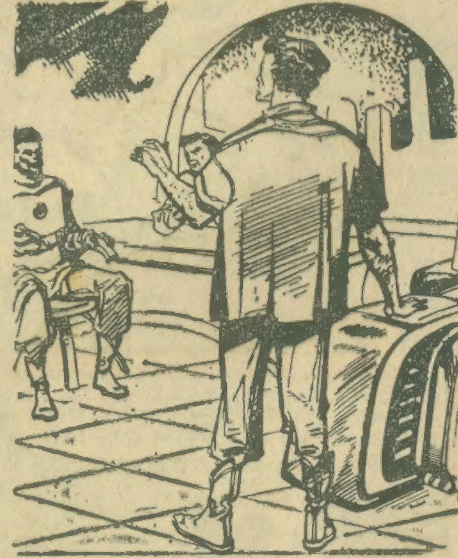
— Дозволите да вам објасним, — умеша се Фајф, који је досад ћутке пратио разговор између Јунца и Абела. — Влада Сарка никад неће пристати на евакуацију Флорине, чак и кад би Међузвездани биро имао доказ о вашој теорији о формирању нова. Трантор нас не може на то натерати, јер док би галаксија одобравала и подржавала рат против Сарка да би обезбедила снабдевање киртом, она никад неће подржати рат вођен у циљу да се на то снабдевање стави тачка.

— Тачно, — рече Абел. — Бојим се да нас ни наш народ не би подржао у једном таквом рату.

Јунц је осећао како гађење расте у њему. Једна густо насељена планета не значи ништа према себичним економским интересима!

— Чујте. Није овде у питању једна планета, већ читава галаксија. У галаксији се сваке године појави око 20 нова, а усто неких 2.000 звезда промени свој интензитет и специфичност зрачења. Људи насељавају око милион сунчаних система у галаксији. То значи да просечно сваких 50 година нека настањена планета постаје опасна за даљи живот на њој. Ако Трантор не предузме ништа поводом Флорине, ако допусти да она испари заједно са свим људима на њој, какво ће мишљење о њему имати свет на осталим планетама? Могу ли они веровати да ће им се притећи упомоћ ако и њима једног дана запрети опасност? Смете ли то да ризикујете, Абеле, да ставите економске интересе неколицине људи изнад толиких живота?

— С друге стране, — настави Јунц падајући у ватру — помозите Флорини, па ћете читавом свету показати да су Трантору људски животи изнад свега, ма на којој се планети ти људи налазили. Сигуран сам да ћете на тај начин, добром вољом, постићи више но што бисте икад постигли силом.

Абел га је слушао погнуте главе.

— Не, Јунц, — одговори му. — То што кажете мени се лично свиђа, али то није пробитачно. У трговини киртом ја не могу да рачунам са осећањима и да се за њима поводим. Ја знам шта би значило пресећи производњу кирта. Према томе, сматрам да би било паметно не испитивати даље Рикову теорију. Мислити на то да је она тачна значило би створити много невоља и незгода.

— А шта ако је тачна?

— Морамо се понашати тако као да није тачна ... Претпостављам да сте за оно време што сте били отсутни успоставили везу са Међузвезданим бироом.

— Да!

— Не значи то ништа. Мислим да ће Трантор имати толико утицаја да спречи даља истраживања.

— Бојим се да неће. Бар ова истраживања неће моћи да спречи. Господо, ускоро ћемо имати решену тајну кирта. Кроз годину дана угасиће се, сам по себи, монопол у производњи и трговини киртом!

— Шта хоћете тиме да кажете?

— Наша конференција стигла је до најважније тачке, Фајфе. Међу свим насељеним планетама кирт расте само на Флорини. А Флорина је, вероватно, једина настањена планета чије се сунце налази у фази пре-нова. По свему судећи, кирт и та појава стоје у тесној вези.

— Глупост, — промрмља Фајф.

— Мислите? Мора да постоји разлог због кога је једна те иста биљка на Флорини кирт, а на свим осталим планетама обичан памук. Научници су покушавали да добију кирт и ван Флорине, али ти покушаји вршени су наслепо. Сада ће они знати да то долази од извесних фактора који стоје у вези фазом пре-нова Флорининог сунца. Уверавам вас да ће најдаље кроз годину дана биохемичари наћи одговор на загонетку, која тиме престаје да буде загонетка. Економски моменат сада је на страни човечанства. Галаксија жели јевтин кирт, и ако се открије начин његовог добијања, или ако постоји макар само нада да ће се он открити, човечанство ће захтевати евакуацију Флорине. Захтеваће је, и то не само из човечности, већ и из жеље да најзад „преврне трпезу“ незајажљивим Саркићанима.

— Којештарија, — промумла Фајф.

— Мислите ли и ви тако, Абеле? — запита Јунц. Ако помогнете племенитима, на Трантор се неће гледати као на спасиоца кирта, већ као на присталицу монопола у трговини киртом. Смете ли то да ризикујете?

— А сме ли Трантор да ризикује рат? — запита Фајф.

(Крај у идућем броју)

ПОДМЛАЂЕНО СТИГЛО У ЗАВИЧАЈ

Лафонтенове басне данас су познате у целом свету и преведене готово на све значајније језике, али је много мање познато како су оне настале и колико су се — напутовале. Повест им почиње једним претком из давнина.

Индиско дело „Панчатантра" или „Пет књига", које се приписује легендарном браману Вишну Сарману, написано је, по предању, да у облику причица, басни, послужи за васпитавање сина једног индиског краља. Прерађене између II и IV века, 70 прича из „Панчатантре" преведене су на готово све старе а доцније и савремене индиске језике. Пут тог дела на запад — где ће једнога дана инспирисати Лафонтена — био је дуг и спор, па је зато на њему остало много печата „успутних станица"; преиначавања, адаптације, низали су се кроз векове. Текст је преведен на персиски језик у VI веку, с њега на арапски око 750 године, с арап-

ског на јеврејски у XII веку. Следећег столећа превео га је на латински један Јеврејин који је примио католичку веру; на шпанском се „Панчатантра" појавила 1548, а на италијанском четири године касније.

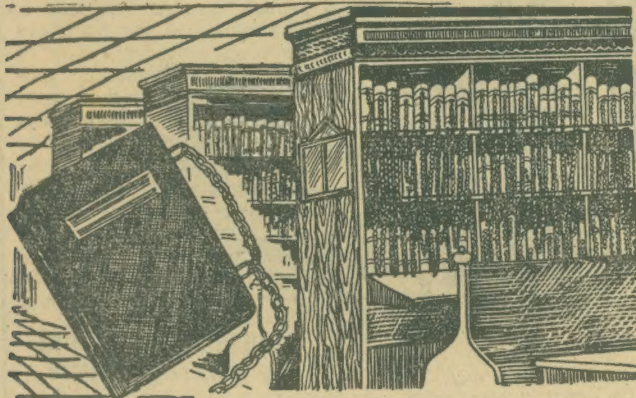
У читавој Европи та је књига била позната под именом Бидпајеве басне, јер их је, према оригиналу, читаоцу „причао" мудрац Бидпај. Али, име тог мудрог брамана изменило се током многобројних превођења у Пилпај.

Жан де Лафонтен, славни француски баснописац, читао је „Пилпајеве басне" и послужио се њиховим фабулама. („Највећи део дугујем Пилпају..." — писао је он). Кад је издао своју прву збирку, назвао ју је „Басне које је одабрао и превео г. де Лафонтен", а затим додаје да су то древне басне које се потрудио „да освежи неким изменама што ће их учинити лепшим".

Много је векова прохујало откако је „Панчатантра" кренула на пут ка западу, а сад је, чудном игром судбине, њен потомак — Лафонтенове басне — завршио путовање на исток. Пут је такође био подељен у етапе: Лафонтен је преведен на арапски и персиски, па на језик Копта. Његове су се басне „вратиле" у Индију. Кружно путовање је тиме завршено и старо дело, али подмлађено, стигло је опет у завичај.

Књиге у ланцима

Чувена библиотека катедрале у Херфорду, у Енглеској, спада међу оне данас ретке библиотеке које се нису измениле од давнина. У њој се налазе књиге које су за полице

везане — ланцима. Тако су се библиотеке некада обезбеђивале од књигокрадица, који су им, како изгледа, увек били баук.

Разне земље — разни ђачки распусти

Школски распуст не пада у свим земљама света у исто време. У Немачкој он траје 80 дана за време лета, сем у неким пољопривредним рејонима, где школе не раде ујесен, да би ђаци могли помоћи у вађењу кромпира, због чега се то и зове „кромпиров распуст". У Аустралији главни одмор почиње 18 децембра и траје шест недеља, док у Бразилији почиње средином децембра, а завршава се 1 марта, тј. траје за време периода великих киша. Но, у Бразилији постоји и зимски распуст од месец дана — у јулу! У Енглеској ђаци не иду у школу пуних 16 седмица. У Русији школе престају да раде 20 јуна, а поново почињу 31 августа. У Јапану ђаци иду на одмор после првог тромесечја, 25 јула, а одмарају се до 10 септембра. Шведски ученици имају 135 дана распуста у току године.

Ђаку који би, због службених премештаја својих родитеља, морао више пута у току школске године да прелази из једне земље у другу, могло би се десити да у сваку од тих земаља стигне баш у доба распуста и да тако, целе те године, не похађа школу ниједан једини дан.

Удобно путовање

У току овог пролећа италијанске железнице пустиће у саобраћај специјалне вагоне у којима ће, захваљујући посебној конструкцији седишта, сваки купе моћи да се преобрази у „спаваћу собу" са четири кревета у првој и шест у другој класи. У плану је да овакви вагони постепено замене досадашње, нарочито на дужим релацијама.

WALT DISNEY'S
ВЕЛИКА ПОТЕРА ЗА ЛОКОМОТИВОМ

У ЗАТВОРУ У АТЛАНТИ, ПОСЛЕ ИЗРИЦАЊА СМРТНЕ ПРЕСУДЕ...
РАЗВЕДРИТЕ СЕ, ЕНДРЈУСЕ! ДА СМО ИМАЛИ МАЛО ВИШЕ СРЕЋЕ, УДЕСИЛИ БИСМО ИХ! МИ СЕ ПОНОСИМО ВАМА!

ВОЗОВОЂА ФУЛЕР ДОШАО ЈЕ ДА ПОСЕТИ СВОЈЕ ОСУЂЕНЕ ПРОТИВНИКЕ...
ЖЕЛЕЛИ СТЕ ДА МЕ ВИДИТЕ? ЈА НЕМАМ НИШТА ДА КАЖЕМ ЈЕДНОМ ШПИЈУНУ И ЛОПОВУ!

ШТА СВЕ ЗНАЧИ РЕЧ ФАНФАРА?

Фанфара је музички израз и означава комад који се изводи само помоћу труба. То је, затим, весела ловачка композиција, кратка и крештава свирка трубама (у коњици). Најзад, фанфара значи: галама, бура, разметање, хвалисање.

ХОЛАНЂАНИ НАЈДУЖЕ ЖИВЕ

Сваки народ има своје метузалеме, али Холанђани могу да се похвале да најдуже живе. Просечан век жена у Холандији износи 79,9 година, а мушкараца 70,6 година. На другом месту по дужини живота налазе се Американци, где же-

не просечно живе 72,7 године, а мушкарци 66,6 година.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

КАКО СУ СТАРИ ГРЦИ ПОЛАЗИЛИ У РАТ

У стара времена ратови су, сасвим разумљиво, вођени друкчије него данас, кад се располаже разноврсним и моћним оружјем, већим познавањем ратне вештине, као и многим другим елементима. Овде ћемо изнети како су стари Грци почињали рат.

Стари Грци, пре него што би кренули у рат и прешли границу, као и пре сваке битке, приносили су жртве врховном богу Зевсу и боговима рата. Сам рат не би почињали док им жртве не би дале повољне знакове за борбу.

Циљ рата није био само у томе да се непријатељ разбије и до ноге потуче, него и да се његова земља опустоши и да јој се нанесе што већа материјална штета.

Кад би грчка војска дошла пред непријатеља, онда би се тек сврстала у бојни ред, јер напредовање у широком строју, како су они војску постројавали, било је могућно само на малој даљини. Спартанци су се постројавали пошто би се свечано обукли и ставили венце на главе, а за цело време свирале би фруле. Лако наоружани војници почињали су мале чарке. Војсковођа би стао испред војске на десном крилу и пре почетка борбе храбрио војнике. Непосредно пре саме навале издао би лозинку првоме до себе, а она би се онда шапатом преносила од једног војника до другог, док не би прешла на лево крило, а одатле опет на десно, да би се проверило да ли је сви знају. Сваку чету пратио је трубач и он би дао знак за напад. Дорани су ступали у рат полако и по такту певајући бојне песме, док су Атињани трчали. За цело време они су бојним узвицима призивали бога рата.

Грчки војник био је дужан да, полазећи у рат, понесе храну за неколико дана. То је било јечмено и пшенично брашно за прављење хлеба. Кад су били у питању далеки походи, онда су с војском ишли трговци који су набављали и продавали животне намирнице. У пријатељским градовима војници су добијали храну на пијацама, а у непријатељским земљама то су морали силом да траже. За све време војници су примали плату.

ШТА ЈЕ ЈАМБ?

Јамб је грчка реч, а у Теорији књижевности то је метричка стопа: један кратак и један дуг слог. Јамб је много употребљаван у старој грчкој поезији, а доцније у енглеској. Код нас је био редак, јер није одговарао духу нашег језика. Увео га је Лаза Костић кад је преводио Шекспирова дела. Међутим, његов јамб није био потпуно правилан, али је имао снаге и лепоте; заменио је, како се каже, монотонију трохејског десетерца.

НАЈРАЗОРНИЈИ ВЕТАР

На земљи дувају многи јаки ветрови, али неки сматрају да

је торнадо уопште ветар с највећом рушилачком снагом.

ОСУЂЕН ЗБОГ ХВАЉЕЊА

Међу многобројним судским процесима због клевете покренутим против појединих листова и новинара, један заиста заслужује да се истакне. Наиме, тужилац није био клеветан, већ напротив — хваљен. Један дневни лист из Њу Орлеанса објавио је чланак у коме је једном месном лекару одао признање за његову изванредну способност у хирургији. На то је доктор поднео тужбу, наводећи да га је ова јавна похвала оштетила, јер је схваћена као оглас, што је у супротности с медицинском етиком. Суд се сложио с његовим разлозима и казнио тужени лист.

ЗАБРАЊЕНО ЈЕ СПАВАТИ У КУХИЊИ

Ево још неколико чудних законских прописа који су и данас „на снази" у појединим државама САД. У Ајдаху, например, ниједно лице не сме присуствовати борби паса; у калифорниском граду Алхамбри забрањено је спавати у кухињи; у Масачусетсу нико не сме отићи у кревет пре но што се окупа, а у Небраски се супружници не смеју свађати недељом.

ПРВО УКРАСНА БИЉКА, А ПОСЛЕ ИЗВРСНА ХРАНА

Парадајз потиче из Јужне Америке, где су га Шпанци пронашли у 16 веку и пренели у Европу. Он у почетку није употребљаван за јело, већ за украшавање вртова. Американци га нису јели све до 1840 године. Међутим, у Европи је употребљаван као храна много раније. Француски краљ Луј XIV гајио га је у својим баштама и радо га је јео.

ОБНОВЉЕНО ДЕЛО САЧУВАЋЕ МУ ИМЕ ОД ЗАБОРАВА

Музеј Метрополитен у Њујорку купио је и рестаурирао 50 метара дуго платно на коме је веома живо и верно приказана панорама дворца и парка у Версају. Слику је, 1819 године, израдио Џон Вандерлин (1775 — 1852), сликар кога данас мало ко познаје, али коме ће ово сада обновљено дело сачувати име од заборава.

МРАМОРНА СТЕНА ТЕШКА 300.000 ТОНА

Блок мрамора тежак 300.000 тона одваљен је у једном каменолому на северу Караре, у Италији. За ово је употребљено 13.000 килограма експлозива. Двадесет хиљада људи учествовало је у преношењу ове громаде, која је, пошто се уз заглушујућу тутњаву одвалила од планине, клизила читавих 300 метара низ падину.

ТО НИКО НЕ ЗНА

Колико је Страдиваријус направио violина, то нико не зна, али се рачуна да је тај број негде између хиљаду и три хиљаде. Данас постоји 325 Страдиваријусових виолина, од којих 185 само у Сједињеним Америчким Државама.

НАЈВЕЋИ АРХИПЕЛАГ
најнемирнији део земље

То је било кад је куга владала... Сећам се добро...

Или:

— То се догодило после проласка Омер-пашина аскера... Било је то за време глади... Итд.

Ето, такве и њима сличне изјаве могле су се чути у старо време, а њима се хтео обележити неки крупнији прелом у животу народа. Понегде су се од тог догађаја у народу рачунале и године. Сама та збивања махом су била велике несреће за народ, као што су куга и страшне поплаве. Таква рачунања од почетка народне невоље позната су у целом свету. У месту Брунију, на острву Борнеу, може се чути: „То се збило после оног страшног помора од пепела"

Пепео о коме је овде реч настао је услед ерупције вулкана Тамборе, који је од Брунија удаљен око 140 километара. Овде ћемо, према забележеним извештајима, описати ту страшну експлозију.

✲

Били су дивни пролећни дани, какви могу да буду само у тропским пределима Малајског Архипелага. У том крају света земља често подрхтава услед страшних превирања у њеној унутрашњости, а 5 априла 1815 године Тамбора је „проговорио својим пламеним језиком".

Из гротла вулкана покуљао је густ дим и полетеле громаде чврстог материјала, а све је то било ишарано жарким пламеном. Изгледало је као да је почела пропаст света. Снажна грмљавина чула се на удаљености од преко 3.000 километара. Морнари на енглеском бродовљу у Индиском Океану које је било удаљено од Тамборе око 400 километара мислили су да је то нека јака артилериска паљба.

Индиски Океан се тресао, а на месту несреће и у околини куће су падале, зидови се рушили, а лава је текла као пламена река. У једном трену нестајала су села, градови и људи. Пепео и дим замрачили су цео простор до удаљености од 500 километара. Услед силне жеге, која се ширила на све стране, дошло је до још веће невоље: захујао је страшан циклон, који је докрајчио оно што је још било остало. Све је рушио пред собом и носио као перце. Ишчезавале су прашуме, кроз ваздух су летела стабла, људи и куће и падали далеко у море. Пепео на острву Ломбоку, које је удаљено од Тамборе 220 километара, наслагао се у висину од 60 сантиметара. Он је уништио све усеве и изазвао страховиту глад, од које је помрло преко 40.000 људи. На другим острвима појавиле су се заразне болести. По казивању стручњака, Тамбора је том приликом избацио 70 милијарди вагона материјала, а његова висина смањена је за једну трећину.

✲

Сада ћемо у облику питања и одговора мало поразговарати о овим далеким пределима копна и мора и о свету који тамо живи.

— Где се налази Тамбора и да ли тамо има и других вулкана?

— Овај предео сматра се за најнемирнији део Земљине кугле. Нигде се у свету као овде на мањем простору не налази тако много вулкана. Има их 300, а од тога 50 живих. На самом острву Јави има их 200, од чега 28 живих. Тамбора је мање полуострво на острву Сумбави, на коме има доста вулканских купа, а највиша је Тамборина — 2.760 метара. Сумбава припада Малајском Архипелагу.

— Где се налази Малајски Архипелаг и шта га сачињава?

— Малајски Архипелаг налази се између Југоисточне Азије и Аустралије. Али, он није само најнемирнији део земље, него и највећа острвска група на свету. Овај огромни свет острва сачињавају четири велике групе: Острва Великога Сунда, Острва Малога Сунда, Молучка и Филипинска Острва.

— Коме припадају та острва?

— Прве три групе: Велики и Мали Сунд и Молучка Острва припадају Индонежанској Републици. Има их, што већих што мањих, преко 3.000.

— Која су најважнија?

— У Великосундској групи најважнија су острва: Борнео, Суматра, Јава, Целебес, Банка, Билитон и Мадура, а у Малосундској: Бали, Ломбок, Сумба, Сумбава, Флорес и Тимор. У Молучкој групи су: Буру, Церам, Халмахара итд.

— Ко су становници тих острва и чиме се баве?

— Становници Индонежанског Архипелага углавном су Индонежани и Малајци, али тамо живи нешто и других народности. На овим острвима говори се на око 60 дијалеката.

Ово је подручје тропског биља. Више од половине обрадиве земље покрива каучук и шећерна трска, а остало: кафа чај, дуван, кининовац, цимет, каранфилићи, кокосове палме, пиринач, кукуруз, соја, разноврсно воће и поврће. Пиринач је иначе главна храна становништва. Људи станују у кућама које имају високе и шиљате кровове, а окружене су гајевима палми и банана. Клима је тропска. Постоје само два годишња доба: суво, које траје од маја до октобра, и кишно, од октобра до маја.

— Колико има Филипинских Острва?

— Филипини су независна република, а сачињава их преко 7.000 острва. Од тога је насељено око 6.000. Свега 462 острва имају површину већу од 2,5 квадратна километра. Има 11 острва чија се површина креће од 3.000 до 104.000 квадратних километара. Највеће је Лузон, а важнија су још и ова острва: Самар, Палаван, Негрос, Паној, Лејта, Минданао, Миндоро, Цебу, Бохол итд. Становништво сачињава више малих народа који говоре на 85 разних дијалеката.

ПРВИ МУЗИЧАР КОЈИ ЈЕ ДОБИО ЛЕГИЈУ ЧАСТИ

Први музичар одликован великим крстом Легије части био је Амброаз Тома. Добио га је 13 маја 1874, приликом хиљадите претставе своје опере „Мињон" у париској Опери Комик. „Мињон" је први пут приказана 17 новембра 1866. После њега, исто одликовање добили су и још неки композитори: Верди, Гуно, Рејер и други.

БИЉКА „ЗАГУШИЛА" РЕКУ

„Ђавољи љиљан" је лепа биљка плавих цветова. Али, она се тако брзо множи да понекад може да загуши токове чак и великих река, у којима рибе тада угину због недостатка кисеоника у води. То се догодило у Белгиском Конгу, где је на хиљаде километара речних токова постало непролазно. Више од 300 радника данима је морало да ради на уништавању ове напасти.

МРЕЖА ОД ЖИЦЕ КАО ЗАШТИТА ОД „ОБОЖАВАЛАЦА"

Најупорнији амерички глумац-аматер свакако је био Џемс Овен О'Конор, из Њујорка, који је, наследивши 1887 године извесну суму новца, напустио правничку службу да би постао трагичар. Он је широм Америке приказивао Шекспирова дела, у којима је играо и главне и споредне улоге, све док после четири године није утрошио и последњи динар од наследства. О'Конор је био убеђен да његове претставе нису имале такмаца, с чиме су се и његови гледаоци „сложили". Они су долазили само да се потсмевају, звижде, мауччу и бацају покварена јаја и парадајз на позорницу. Од својих „обожавалаца" О'Конор је био принуђен да се заштити жичаном мрежом, која је раздвајала бину од гледалишта.

ЗА СВАКУ ПРИЛИКУ

Један холандски проналазач патентирао је нову врсту приколице. Кад се склопи, она је дуга око 4, широка 2, а висока мало више од пола метра. За 15 минута ова приколица може се претворити: у кола за спавање са шест лежаја, у изложбени штанд, у трговачка кола или пољску канцеларију — како је кад потребно. Цела приколица направљена је од дрвених ролни, као ролетне, и претставља добру заштиту од кише, ветра и снега.

ТЕЛЕВИЗИСКЕ ЛАМПЕ ЗА ЗАШТИТУ ОЧИЈУ

У Данској је почела производња нарочитих телевизиских лампи које треба да утичу на смањење замора очију до кога долази после дужег посматрања телевизије. Стручњаци кажу да до овог замора долази због гледања у мали екран у тамној соби. Ова лампа, постављена на телевизиски апарат, не осветљава екран, нити светли у правцу гледалаца. Она је подешена тако да зрачи благу светлост око екрана, што даје сликама већу јасноћу.

ПРВЕ УМЕТНИЧКЕ ЗБИРКЕ у Србији

Старе средњовековне цркве у Србији, током векова, на својим већ оронулим зидовима једине су чувале драгоцена дела једне велике сликарске и уметничке прошлости чији су ствараоци били непознати српски мајстори. Време и невоље, нарочито оне од којих је страдао цео народ, сурово и немилосрдно су уништавали богато културно наслеђе и претварали у гомилу камења дивне грађевине са свим њиховим уметничким украсима. Међутим, у нашем народу било је појединаца који су настојали, иако скромно, да одрже и сачувају једну лепу вештину, за коју „у ово скрбно време робовања и страдања" није било готово никаквих услова да се развија. У старим записима често се помињу „иконописци" и „живописци"; да је неко непознати осликао цркву или израдио икону, сликама украсио књигу, у древету, сребру или злату изделао неки предмет и поклонио га манастиру или цркви.

Први портрет и прва карикатура

Српска сликарска уметност у Војводини већ у првим деценијама 18 века доживљава препород. Она је у сталном развоју и напретку. Јављају се мајстори сликари који се у својој вештини такмиче и са странцима, имају своје мајсторске радионице и стварају сликарске школе. Међутим, стање у Србији је сасвим друкчије. Уметности су сведене на најпримитивнији израз, а о сликарству, например, пре кнеза Милоша врло мало се зна.

Кад се за време Првог устанка приступило обнови старих цркава и манастира, указала се потреба да они буду и осликани, бар најскромније. У Србију долазе тада неки Срби живописци, молери како су их називали, а то су први сликари у обновљеној Србији. Од домаћих молера у то време помиње се само један. Петар Николајевић, чувени војвода и јунак, који је по тој својој сликарској вештини и добио надимак молер. Петар је био синовац Хаџи Рувима, који је, како каже Вук, „знао иконе писати, крстове, панагије и печате градити". Сигурно је Петар код свог стрица научио понешто да слика. Почетак устанка затекао га је у Београду, где је „шарао конаке дахији Кучук Алији", а на једном месту помиње се да је малао и цркву у Тополи.

После Другог устанка, у Србији се све чешће јављају сликари, Срби из Аустрије, који долазе на позив кнеза Милоша или прелазе сами тражећи посла по обновљеним црквама и манастирима. Они не раде само иконе, него сликају и поједине познатије личности. Тако је живописац Ђорђе Лацковић, радећи у манастиру Враћевшници, поред икона израдио и портрет архимандрита Мелентија Павловића, који се у боју на Љубићу прославио као добошар. То је уједно и један од првих портрета који су израђени у Србији. Кад је у Крагујевцу Јоаким Вујић давао позоришне претставе, завесе и кулисе радио је неки Јова Молер. Тражећи посла, у Србију су долазили и живописци-печалбари из Македоније, познати као Дебралије или Дибралије.

Кнез Милош је већ за време првих година своје владавине позивао у Србију и познатије српске сликаре из Аустрије „ради живописанија своје фамилије". Тако је међу првима дошао Павле Ђурковић, познати „живописац српски у Новом Саду". Између осталих слика, он је израдио и велики портрет кнеза Милоша „у целом стасу телесном". Према једном Ђурковићевом портрету кнеза Милоша израђено је неколико копија. Једну копију израдило је у Земуну „дијете Јована Ковача", славног устаничког тополивца. Вук, говорећи о тој копији кнезу Милошу, каже: „Но лице није нимало налик на ваше, само су хаљине налик". По Милошевој жељи Ђурковић је израдио „за увеселеније господару" слику Ћир Ђорђа Ћелеша, а то је, уствари, прва карикатура из обновљене Србије. Године 1834 дошао је у Србију Урош Кнежевић, академски сликар. Ту је остао неколико година. Он је израдио велик број слика личности из Првог и Другог устанка, али су, нажалост, многе од њих за време ратова уништене или нестале.

Прва уметничка збирка

Прву збирку слика у Србији имао је кнез Милош. Она је у почетку била сасвим скромна: две-три слике од врло мале уметничке вредности, иако су се тадањи наши људи о њима најпохвалније изражавали. Тако је за једну речено да је „мајстерштик молераја" и „да би Белведер дичити могла". Јоаким Вујић у свом „Путешествију по Сербији" помиње „парадну собу" кнеза Милоша у Крагујевачком конаку, где се налази низ слика, углавном литографија, које приказују разне руске цареве. Ото Дубисав Пирх у свом „Путовању по Србији", 1829 године, такође говори о крагујевачкој збирци слика. Сада је она већ умножена. Ту има лепих бакрореза који приказују старе српске владаре, портрета „знатнијих лица новијег времена", копија слика из чувене бечке белведерске галерије, за које Пирх каже да их је радио неки млади Србин и да су тако добре „да их можемо сматрати као почетак васпостављања лепих вештина у Србији". Године 1833 ова скромна збирка претворила се у малу галерију слика куповином „икона и фигура", „врло лепих контрафа", како се тада обично говорило за слике.

Поред кнеза Милоша, неколико слика имао је још и његов брат Јеврем, у свом конаку у Шапцу. Иначе није познато да ли је још негде у Србији било слика, сем икона, по приватним кућама. Тада се сматрало да се једино светитељи и божји угодници могу и смеју „живописати", па се у народу, осим за иконе, за друге слике и није знало. Такво схватање о сликама дуго се још задржало.

Лепу илустрацију оваквог схватања налазимо у једној сцени Стеријине комедије „Београд некад и сад". Мајка је после дужег времена дошла у Београд да посети свога сина, чиновника, који живи сасвим друкчије него што се некад у Београду живело. Западњачки начин живота продро је и у београдске домове, настали су други обичаји и за стари свет необичан и несхватљив начин живота. Старамајка се збуњује на сваком кораку. Кад је у соби на зиду угледала портрет свога унука Велимира, почела је да се крсти и да говори: „Помози боже, дај сваку срећу и добро". А кад јој унука рече да је то „контрафа" њеног Велимира, она готово ужаснута одговори: „Нисам још видела свеца Велимира!" То је било старамајкино мишљење о сликарству и о томе да ли се обични, грешни људи смеју да „живопишу".

Кад је сликар Стева Тодоровић, 1857 године, дошао у Београд да ту стално живи и ради, он је најпре израдио неколико портрета. „Али и поред свег рада увидео сам, каже он у својој Аутобиографији, да сликарство у Београду још нема поља, па не само сликарство но уопште све уметности. Очекивали су се први поборници који ће се жртвовати незнатним почецима уметничким, углавном који ће приуготовити пут будућем нараштају". Ради тога је Тодоровић и основао своју сликарску школу, да би у младим генерацијама васпитао смисао за лепо и развио љубав према уметничком стварању.

Да виде потомци како је у нас стајала живописна уметност

Крајем шездесетих година прошлог века у Београду су постојале две јавне збирке слика: у Народном музеју и у конаку кнеза Милоша у Топчидеру. Обе је описао Стева Тодоровић и дао њихову стручну оцену. „Многе слике, каже он, иако не заслужују да по уметничком суду буду чуване у Народном музеју, опет могу бити од историске вредности, што је свагда од користи за наше потомство, ако их сачувамо. Има у Музеју слика, које нити уметничке нити историске вредности имају; али ипак држим да и ове ваља сачувати, да виде потомци наши како је у нас стајала живописна уметност у данашње време".

У то време у Музеју се чувало 116 разних слика, углавном дела сликара Димитрија Аврамовића, Уроша Кнежевића и Настаса Јовановића, а било је и неколико старих слика за које је Стева Тодоровић држао да припадају италијанској и низоземској школи. Поред оригиналних радова поменутих српских сликара, био је ту и приличан број копија чувених старих мајстора. За неке Тодоровић вели да су одличне. Било је ту копија Рембрантових слика (Рембрантов аутопортрет), Рубенсових, Веласкезових, Холбајнових, Менгсових, Дирерових, Тинторетових, Коређових итд. Тако је тадања београдска публика, додуше само по копијима више или мање успелим, могла да упозна дела великих сликара.

Ђаци београдске гимназије и Велике школе били су најревноснији посетиоци Народног музеја, па према томе и мале галерије слика која се у њему налазила. У оновременим омладинским књижевним саставима, објављеним у нашим часописима, знање о сликарству углавном је црпено из онога што се могло видети у збирци слика Народног музеја. Обично се помињу и описују слике које су се ту налазиле.

Збирка кнеза Милоша, која се чувала у топчидерском конаку, имала је свега десет слика. Од тих је неколико било од старог српског мајстора Арсе Тодоровића, пријатеља и портретисте Доситеја Обрадовића. Стева Тодоровић је сматрао да су то најбоље слике које се налазе у београдским збиркама.

Највећи део слика који се налазио у првим београдским збиркама нестао је или уништен у току ратова, тако да је сачуван само мањи број. А и те сачуване слике оштећене су: готово је свака од њих доживела тешку судбину, коју је непријатељ својим свирепим најездама наносио целом нашем народу.

БИБЛИОТЕКЕ – МИЛИОНАРИ

Према подацима УНЕСКО-а, библиотеке са преко милион књига су: Национална библиотека у Паризу (6 милиона), Народна научна библиотека у Берлину (3 милиона), Национална библиотека у Бечу (1,5 милион), Краљевска библиотека у Бриславу (2 милиона), Скупштинска библиотека у Токију (3,5 милиона), Конгресна библиотека у Вашингтону (10 милиона), Народна библиотека у Њујорку (6 милиона), Лењинова државна библиотека у Москви (15 милиона), Народна библиотека у Лењинграду (10 милиона), Библиотека Академије наука СССР (8 милиона) и Библиотека Британског музеја (5 милиона).

☆

СТО КИЛОМЕТАРА КЊИГА

Нико не зна тачно колико књига има у Британском музеју у Лондону, али се цени да њихов број премаша пет милиона. Оне су смештене у полице чија укупна дужина износи — сто километара!

Израда општег каталога књига овог музеја почела је још 1931, али после 25 година рада стручњаци су закључили да би било потребно још најмање осам деценија па да тај посао буде завршен. То значи да ће, судећи према садашњем темпу, каталог од 200 томова бити готов 2036 године, а полице ће онда бити дуге 130 километара.

☆

БЕСКРАЈНИ СПЕВОВИ

У једној оксфордској библиотеци чува се најдужа песма написана на Западу. То је дело од 68 хиљада стихова које је 1610 године спевао Роберт Барет и дао му назив: „Свети рат, повест о походу хришћана на Свету земљу од 1568 до 1588, сажето у једној епској поеми".

Међу веома дуге песме сачињене у старија времена спадају још и: Хомерове „Илијада" (15773 стиха) и „Одисеја" (12107), Дантеова „Божанствена комедија" (14533), Милтонов „Изгубљени рај" (10565) итд.

КАО ДА СУ ДЕЦУ ПИТАЛИ

Свако ко је, ма и једном, био у музеју сигурно је запазио натписе крај појединих предмета: „Не дирајте!" Њима је циљ да ове ретке и скупоцене примерке сачувају од штете коју би им радознали посетиоци могли нанети.

У свим музејима је тако, само у једном не. Тачније речено, то је само једно одељење Музеја града Њујорка, у коме је посетиоцима дозвољено да додирну сваки изложени предмет. Штавише, крупни натписи чак их и потстичу на то: „Молимо вас, све добро разгледајте и својим рукама опипајте!" А кад се још каже да су његови посетиоци претежно ученици основних и средњих школа, онда је јасно да их не треба двапут молити.

Ово одељење претставља, у ствари, кухињу каква се могла наћи у кућама становника Новог Амстердама, старог холандског насеља из кога је никао Њујорк. Ту се налазе разноврсни предмети, почев од примитивног свећњака па до камина. По одаји су размештене лутке, у природној људској величини и обучене у ношњу из онога времена, које „обављају" разне домаће послове.

Управа ове културне установе има разлога што је отступила од основног правила свих музеја. Нагме, њена је жеља да млади посетиоци што боље схвате како су њихови преци живели. Милина је видети како се после наставничког предавања малишани размиле као мрави по целој просторији, пажљиво загледајући ствари које су највише привукле њихову пажњу. Један одмерава тежину дугачке луле на коју је пушио неки његов пра-прадеда, а други опипава оштрицу огромне секире за цепање дрва која је прислоњена уза зид крај камина. Девојчице привлаче други предмети. Неколико њих, подижући се на прсте, завирују у бућкалицу за масло, а једна је навукла на своје ципелице гломазне дрвене кломпе и једва се креће у њима. Али, све њих ипак највише привлачи одећа на луткама: налазе сличности с данашњом и расправљају о практичности овог или оног дела тих старинских ношњи.

Један лист је недавно спровео анкету међу најмлађим грађанима Њујорка о томе који музеј најрадије посећују. Резултат је већ унапред био познат: Холандску кухињу у Градском музеју, „где све можемо својом руком да опипамо".

НАЈСТАРИЈИ у својој врсти

Човечји живот је кратак! — често са уздахом кажу седобради старци. У тим њиховим речима као да се чује неки прекор природи, што је према нама људима била неправедна. Но, да ли је баш тако и да ли је човеков живот кратак у односу на живот осталих живих бића?

Дрвеће живи дуже него људи

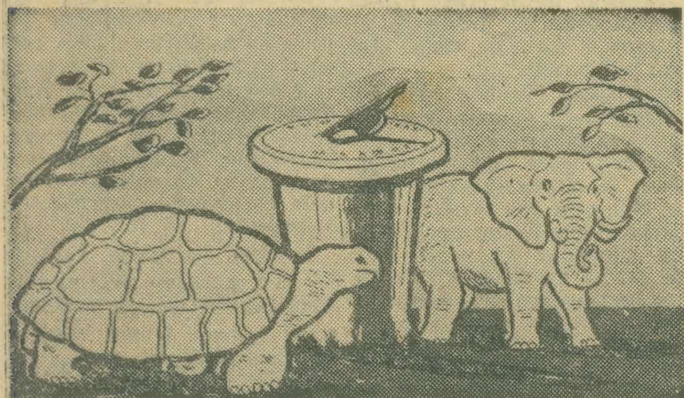
Уствари, само дрвеће живи знатно дуже него људи, јер су „метузалеми" исто тако ретки у природи као и међу људима. У животињском царству пак, у које спадамо и ми, само џиновске корњаче са Галапагоса и Сејшелских Острва, и неке птице, имају по правилу век дужи од нашег. Слонови, који после корњача најдуже живе, само понекад достижу старост коју доживе многи људи.

Као што смо већ рекли, једини метузалеми у животињском свету су корњаче са Галапагоса у Сејшелских Острва, чији просечан век износи 150 година, док поједини примерци могу да живе и по два столећа. Корњаче у Средоземном Мору такође су дуговечне. Многе живе и по 125 година.

Према подацима једне бурманске трговачке компаније, од 17.000 слонова, колико је компанија досад имала, 9 отсто ових животиња живи од 55 до 65 година, а свега 2 отсто изнад 65. У једном америчком зоолошком врту један слон угинуо је у 85 години. Иначе, просечан век слонова у зоолошким вртовима износи око 50 година.

Коњи метузалеми

После слонова, најдуже живе коњи — ако им се дозволи да дочекају природну смрт.

За најстарије дрво на свету сматра се једна цикада из Квинсленда, у Аустралији, за коју тврде да има најмање 12.000 година. Међутим, њена „старост" није проверена. Највероватније је да рекорд старости држи уствари један кипарис у селу Санта Марија дел Туле, у Јужном Мексику, који је висок око 50, а у обиму има 46 метара. Кипарис је, према тврђењу стручњака, стар најмање 5.000 година, што значи да се његова круна зеленела још у време кад су египатски фараони градили своје пирамиде.

Забележени су случајеви да су коњи живели и по 50 година. Најдубља забележена старост код коња била је 62 године.

За једног магарца се зна да је живео 47 година. Најстарији хипопотам имао је 41 годину кад је угинуо у свом зоолошком врту, најстарији носорог 40, најстарији мравојед 42, а најстарији шимпанзо 26 година. Забележено је више случајева медведа који су живели од 30 до 34 године.

Сматра се да је пас у најдубљој старости ако је доживео 18 година. Међутим, забележено је да је један пас живео пуне 34 године. Мачке живе дуже од паса и није редак случај да мачка доживи две деценије. Најдубљу старост доживела је једна мачка која је угинула са 39 година. Китови просечно живе 30, а најдуже 37 година, и то ако им живот не прекрати какав харпун.

У зоолошким вртовима и великим и добро снабдевеним циркусима животиње живе знатно дуже но њихови сродници у природи. Уствари, у слободи животиње ретко кад доживе старост. Стални напори да дође до хране и чести сукоби с јачима од себе чине да дивља животиња пре остари. Са четрнаест или петнаест година лисица је права старица: зуби су јој истрошени, длака олињала, њушка пуна ожиљака. У зоолошком врту, међутим, лисица може да живи и 25 година.

Папагаји — до смрти охоли

Тигрови такође живе око 14 година, а најдубља њихова старост износи свега три године више. Ласица је већ у осмој години права старица, док јазавац живи дуже: око 15 година.

Године 1845, у Француској је био устрељен један орао на чијој је нози нађен метални прстен са угравираним натписом на латинском језику који је говорио о томе да је птица била употребљавана још 1750 године, уместо сокола, за лов на Кавказу. Значи, уловљени орао имао је близу сто година. За птицу која је доживела најдубљу старост сматра се један лабуд убијен у Енглеској 1887 године, који је на нози имао прстен са угравираном 1717 или 1711 годином, што значи да је имао најмање 170 година.

Од свих птица најдуже живе папагаји, и то они који се држе по кавезима. Многи од њих проживе више од једног столећа, а за једног се чак зна да је живео пуних 140 година. Све до смрти папагаји остају охоли какви су били читавог живота, али зато оћелаве и изгубе памћење.

Од птица на слободи најдуже живе гавранови: чак и до 70 година. Пеликани и кондори живе пет деценија, а белоглави орлови пет до шест година више. Свраке у тридесетој, зебе у седамнаестој, а дивље пловке у четрнаестој су у најдубљој старости. Домаћа гуска живи дуже од својих дивљих сестара: неке поживе и 30 година.

Међу рибама најдуговечнија је риба-мачка, која доживи и шездесет година. Веће рибе ретко кад „прославе" свој двадесети рођендан, док мање угину пре десете године.

Инсекти и црви живе по правилу веома кратко, мада је забележен случај једне пантљичаре која је живела у свом домаћину-човеку 35 година.

Природа је, према томе, била много дарежљивија према човеку но што он мисли. Јер, човек живи дуже од све остале „деце" природе. Једино према тихом горостасном дрвећу и најстарији човек је, по годинама, право одојче.

Може изгледати чудно да лов са соколима поново оживљава, и то данас, усред двадесетог века, кад у свету постоје милиони ловачких пушака и троши се више милијарди патрона годишње. Као пре више векова, ова врста лова јавља се у многим земљама: у Немачкој, Аустрији, Енглеској и Француској, затим у Холандији и у САД.

Међутим, лов помоћу птица, нарочито сокола, кога су употребљавали и наши средњовековни владари и властела, у неким земљама Азије никад није био запостављен. У Киргизији, например, данас се, као и раније, обучавају орлови за лов на вукове, а нарочито на лисице, чија кожа доноси сељацима знатне приходе. У многољудској Кини, где пушака, а поготову ловачких, никад није било у довољном броју, лови се углавном помоћу птица. И у Саудиској Арабији сокола веома цене. Емири, кад полазе у лов, не носе пушке, већ се на крову њихових аутомобила налазе кавези с добро извежбаним соколима.

Откуд ова нова „мода" међу ловцима? Изгледа да су врло различити узроци дејствовали у овом смислу. На првом месту, дивљачи је у свету мање и страст за ловљењем, која често остаје неутољена, треба да замени ново задовољство: пуштање птица. Затим разни филмови и чланци по многобројним листовима и ревијама који причају како се некада ловило, открили су публици лепоте овог спорта, који је у Европи и Америци био готово заборављен. Најзад, сам дивљачан изглед птице грабљивице привлачи ловца и изазива у њему жељу да буду „сарадници" на истом послу.

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ...

НЕУДОБАН ПОНОС

Понос хотела „Федерс" у енглеском граду Ексфорду претставља једна наслоњача начињена искључиво од јеленских рогова. Да је овај „понос" веома неудобан не треба ни наглашавати.

РУЧКОВИ ПО АЗБУЦИ

Римски цар Гета (189—212) захтевао је да му се за сваки обед спремају јела и посластице чија имена почињу истим словом. Један његов типичан обед изгледао је овако: perdix (јаребица), pavo (паун), porrum

(празилук) phaseoli (пасуљ), persica (брескве), pruna (шљива), pepone (диња).

ДВЕСТА КИЛОМЕТАРА НА ЧАМЦУ ОД ХАРТИЈЕ

Франциско Корте Реал саградио је чамац од пресованих старих новина, дуг 5,5 метара, и на њему превалио пут између Сао Ми-

гуела и Терсеире, два острва из групе Азора, која раздваја две стотине километара отвореног океана.

ПРОГНАН ЗБОГ ВИЉУШКЕ

Том Корјет (1577—1617), дворска будала енглеског владара Џемса I, био је први човек у Енглеској који је јео виљушком. Он је донео виљушку из Италије и залагао се за њену употребу у Енглеској. Због тога

је био прогнан из земље и остатак живота провео је путујући по Европи. Корјет је писац првог приручника за путовања на енглеском језику.

Волт Дизни
ДУШКО ДУГОУШКО
И ДРУГИ ДОБРИ И РЂАВИ СТАНОВНИЦИ ЊЕГОВЕ ВАРОШИЦЕ И ОКОЛИНЕ

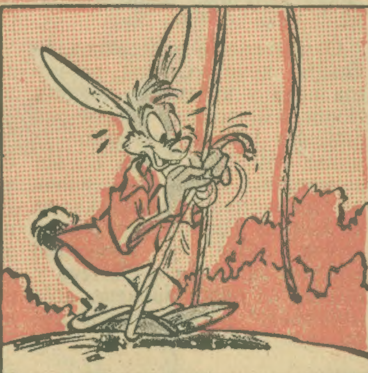

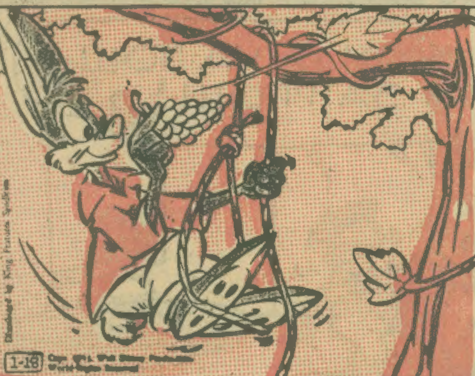

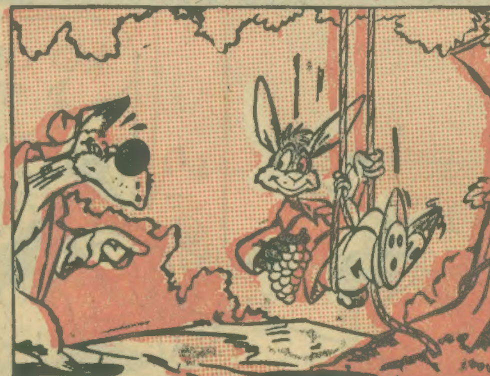

Са свих страна

„ЕЛЕКТРИЧНИ" САН

Совјетски специјалисти за физиотерапију Н. Ливенсов и А. Абрикосов открили су нов начин успављивања, без уобичајених успављујућих средстава. Први опит извршен је с рибама, и то тако што је у њихов акваријум постепено увођена све већа количина струје. Испочетка, на рибама није примећена никаква промена, али у једном тренутку оне су се узнемириле. Потом, пошто је унето још струје, оне су заузеле правац према аноди и сасвим се утишале. Најзад, после нове количине струје, окренуле су се на супротну страну и на спољни додир нису давале никаквог знака „будности". По прекиду кола струје, рибе су „оживеле" и стале да се крећу као и пре опита.

На људима је испробан сличан поступак. Електроде се постављају иза ушију и на спуштене очне капке, а затим се пушта веома слаба струја, која се појачава све док човек не осети у очима лако треперење. После тога наилази сан и човек спава двапут дуже но што је трајало дејство струје. Пробуђена особа осећа се свежа и расположена. Ливенсов и Абрикосов сматрају да сан изазван електрицитетом доводи у ред функције извесних изнурених ћелија.

Прва примена „електричног" сна, покушана код болесника који су патили од сталне несанице, показала је леп успех. Охрабрен овим, инжењер Ј. Тади конструисао је нарочити апарат за електричну наркозу и помоћу њега већ је извршено више успелих операција над животињама. Ускоро ће се у медицинском институту у Москви обавити прва операција над пацијентом који ће примити електро-наркозу.

* * *

НАЈСТАРИЈИ ГРАД НА СВЕТУ

Сматра се да је Јерихон најстарији град на свету. Недавна испитивања помоћу радиоактивног угљеника показала су да је један од откопаних зидова стар између осам и десет хиљада година. Зид је, како мисле археолози који су вршили ова ископавања, подигнут у самом почетку људске цивилизације.

* * *

ПОЛЕМИКА ДУВАН — РАК

„Америчко друштво за рак" објавило је извештај у коме се износе резултати испитивања о утицају пушења дувана на изазивање рака у плућима. Цео извештај може да се сажме у три питања и три одговора.

1) Како дуван утиче на појаву рака у плућима?

На једног непушача долази осам пушача који болују од рака на плућима. За пушача који је трошио 20 до 40 цигарета на дан постоји 10% вероватноће да ће добити рак. Сразмера између оних који пуше „много" и који пуше „мало" износи 1:36 у корист других, док сразмера између страсних пушача и оних који веома ретко пуше износи 1:270.

2) Да ли је цигарета опаснија од луле и цигаре?

Још нема довољно података да би се дао одговор на ово питање. За сада изгледа да цигара није опасна, а да од пушења на лулу прети мала опасност.

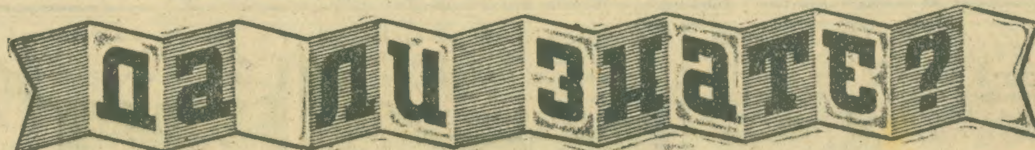
3) Треба ли оставити дуван?

Да. Од рака ређе оболевају бивши но активни пушачи. Али, нико нема право да од пушача тражи ту жртву, јер толико је људи који су цео свој век провели у диму запаљених цигарета па су ипак доживели дубоку старост.

* * *

РОБОТ-АДМИНИСТРАТИВАЦ

У току последње године начињено је доста робота разне врсте, од којих су многи нашли практичну примену у производњи и администрацији. Например, у држави Калифорнији постоји робот који „тражи" људима службу. Нарочити картони са именима и осталим подацима о незапосленим радницима налазе се на одређеном месту у машини. Више пута на дан робот прелистава картоне и издваја имена оних за којима, према њиховој стручној спреми, постоји тражња. Поред тога, он аутоматски попуњава формуларе о забрани вожње возачима у чијем је досијеу забележен већи број казни. Ова направа обавља и друге послове. Робот-административац показао је досад толико добрих страна да су, и поред цене од четири милиона долара, колико он стаје, и неке друге америчке државе решиле да пођу примером Калифорније.

АМЕРИЧКИ СЕВЕРНИ ЈЕЛЕН

Некада се северни јелен могао наћи само у арктичким пределима Азије и Европе, док га на западној хемисфери уопште није било. Међутим, крајем прошлог и почетком овог века преко 1200 питомих јелена пребачено је на Аљаску. Био је то покушај да се ове животиње прилагоде тундрама на Аљасци и да се тиме помогне тамошњим Ескимима.

У почетку су јелени стали нагло да се множе, али је доцније њихов број знатно опао, тако да их 1950 године није било више од 25.000. Разлог, пре свега, треба тражити у томе што Ескими, због којих су јелени и доведени, нису у потпуности схватили циљ ове акције. Како они живе углавном од лова, нису се ни трудили да јелене припитоме, као што је то случај у Европи и Азији, већ су их ловили. Постоји још један узрок смањењу броја јелена. Наиме, они су на Аљасци наишли на јаког конкурента, свог дивљег сродника карибуа. Из борбе за оно мало оскудне хране која се у тундри може наћи, изгледа да је дивљи карибу изишао као победник.

Северни јелен је потомак карибуа, само је припитомљен већ неколико стотина година, чиме је изгубио многе особине својих предака. Поред блаже нарави, северни јелен има краће ноге, тамније је длаке и мањи је од карибуа. Обе врсте одликују се тиме што и мужјак и женка имају лепе рогове. Иначе, северни јелен служи Лапонцима и становницима азиског Севера уместо коња, јер на оној клими ниједна врста коња не може да опстане. Поред тога што издржава велике хладноће, северни јелен је навикнут да тражи храну испод снежног покривача.

ЉУДОЖДЕРИ ИЗ КАМЕНОГ ДОБА

Једна археолошка експедиција која већ дуже време борави на Цејлону наишла је на огњишта поред којих су биле разбацане животињске и људске кости. Испитивања су показала да кости потичу још из каменог доба, што значи да је у то доба на Цејлону било људождера. Према облику лобања види се да су тадањи људи имали издужену главу, са истуреним вилицама. Зуби су им били излизани, бесумње због песка који се мешао с храном. Изгледа да су се хранили углавном пужевима, гмизавцима и ситним сисарима.

БРЗИНА ЛЕТА ИНСЕКАТА

Према резултатима испитивања једног америчког научника, ниједан инсект не може да лети брже од 46 километара на сат у дужем лету, нити брже од 60 километара у краћем. Досад су у том погледу владала различита мишљења. Док су једни сматрали да извесни инсекти могу летети много брже, други су за поједине инсекте мислили да уопште не могу летети. Испитивања су вршена мерењем количине нектара коју инсекти сакупе. Тако једна врста лептирова може да носи пун терет нектара и по неколико стотина километара.

ПОСЛЕ 4.000 ГОДИНА...

У једној пећини на обали Мртвог Мора, у Палестини, откривени су записи који потичу из 20 века пре наше ере. Већина тих записа била је на папирусу и јагњећим кожама, увијена у ролне и стављена у ћупове, а један мањи део био је исписан на танким листићима бакра. Нађени сада, после четири хиљаде година, записи на папирусу и кожи били су добро очувани, док су они на бакарним листовима знатно оштећени рђом. Записи су на арамејском језику. Једном научнику пошло је за руком да рестаурира зарђале бакарне листиће, тако да су слова постала видљива, сем у једном малом делу, који је био сасвим нагрижен.

КИТОВИ ОДРЖАВАЈУ ВЛАГУ У ПУСТИЊИ

Да би се за време жарких лета која у Аустралији владају од новембра до марта сачувала вода по барама и језерима, просипа се у њих једна хемиска супстанца која се добија из китовог уља. Ова материја ствара по површини танак слој, који спречава испаравање воде, али не спречава пролаз кисеоника у њу, те се вода одржава свежом. Сем тога, она је без боје и укуса и нешкодљива је за животиње које живе у води.

ШТА ЈЕ СУРГУН?

Сургун је персиска реч, а значи: прогнаник, изгнаник. Израз: дати сургун, пасош, значи некога истерати, отпустити га, а глагол сургунисати значи протерати, истерати, отпустити.

ДОЛАКТИЦА И ДОЛАКТЕНИК

Долактица је хаљина од белог сукна. Има их без рукава, или с рукавима до лаката. У пиротском крају долактицу која има капуљачу називају дрехом.

Долактеник је кратак женски капутић с рукавима до лаката, а прављен је од црвене чохе и украшен ширитом. Носиле су га, приликом венчања, невесте у призренској области.

ШТА ЈЕ ЏУЛУС?

Џулус је арапска реч, а то је био назив за дажбину коју је свака црква у Србији, до 1804 године, морала да плаћа турским властима. Та дажбина састојала се од лисичје коже, чарапа и нешто новца.

ЧИЈА ЈЕ РЕЧ КИОСК?

Киоск је турска реч, а то је назив за мали павиљон, архитектонски обрађен. Ставља се по улицама и служи за продају дневних листова и дувана, а по парковима као продавница цвећа, посластица итд.

Јесте ли већ чули да...

... на малом острву Мадура, које лежи северно од Јаве, приређују се сваке године велике трке бикова.

... „Оцем новије српске књижевности" Вука је први назвао Ђура Даничић, у некрологу објављеном у „Видовдану" 1864 године.

.. Есхил (525 — 456 пре наше ере), најстарији од тројице великих грчких трагичара, први је увео у трагедију другог глумца. Дотле је у трагедији, поред хора, био само један глумац. Есхил је написао око 80 таквих трагедија с два глумца, од којих је велика већина изгубљена.

Софокле је увео трећег глумца на позорницу, а тек Еврипид више од тројице.

... француски лекар Филип Пинел (1745—1825) скинуо је у доба Француске револуције ланце са четрдесет и девет душевних болесника, с којима се дотле поступало веома сурово и који су обично били окивани као најгори злочинци. Доктор Пинел први је тврдио да се душевне болести могу лечити.

... грчки филозоф Талес из Милета први је открио појаву електрицитета (око 590 година пре наше ере). Наиме, Талес је приметио да ћилибар кад се протрља привлачи сламчице и парчад хартије

... Виктор Иго је за свега једанаест дана (од 9 до 20 јула 1832 године) написао „Лукрецију Борџију", драму у три чина, за тринаест дана (од 12—25 августа 1832) „Марију Тјудор", а за двадесет (од 3—23 јуна исте године), трагедију у пет чинова у стиховима „Краљ се забавља",

Дедине вештине

ОД ТАЧКЕ ДО ТАЧКЕ

Као што видите на слици, жабац је храбро скочио у воду. Зашто?

На то питање добићете одговор ако добро заоштреном црном оловком будете повукли линију која ће полазити од цифре 1, па преко цифара 2, 3, 4 и тако редом завршити се код броја 45.

ДОБРО ОКО МНОГО ВРЕДИ

Загледајте добро ове две слике. Наравно, казаћете да су потпуно једнаке. Па ипак, нису. Ако их још боље загледате, вероватно ћете успети да запазите разлике међу њима. Да бисмо вам олакшали посао, напомињемо да на десној слици има шест ствари које се не налазе на левој.

Дашто ми ти дашто

1) Масан каиш кроз земљу прође?
2) Нит се рађа нит умире, мртвом главом воду пије?
3) Одлети пата и долети пата, а донесе два ивера златна?
4) Писано и преписано, а руком нетицано?
5) Родише се два брата једнака, дан и ноћ ходише а један другог не стигоше?
6) Није жбун, има лишће; није кошуља, а сашивено је; није човек, а прича?
7) Постоје четири брата на свету: два мања и иза њих два већа: журе, трче, но никада се не стижу?
8) Црно псетанце у клупче се свило: не лаје, не уједа, али ни у кућу не пушта?
9) Ћивер коза ћиверица, ћивер сина породила, а унука суманута?
10) У горици куц-куц, а у води бан-бруц?
11) С ону страну Бојане, ту је шатор разапет, под шатором делија, на руке му ђевојка?

(1) змија; 2) сунђер; 3) пчеле; 4) змија шарка; 5) рогови; 6) књига; 7) предњи и задњи точкови на колима; 8) катанац; 9) коза, вино и ракија; 10) клепетуша; 11) гране од јабуке и јабука)

У једном потезу

Нарочиту вештину у цртању претставља такозвано цртање у једном потезу. И слика коју вам овде дајемо, врабац и кокошка, нацртана је једним потезом оловке.

Да ли бисте и ви могли ову исту слику да нацртате једним потезом?

Укрштене речи

Водоравно: 1) иницијали нашег песника; 3) аутор дела „Живот животиња"; 5) доходак; 7) аутор романа „Имморалист"; 8) јужно воће; 10) телефонски позив; 11) роман Емила Золе; 12) предлог; 13) место у Срему; 14) фитиљ за паљење експлозива; 17) окидач на пушци; 18) врста украсног минерала; 20) староседелац Балканског Полуострва; 21) староегипатски бог сунца; 23) варошица у Западној Србији; 24) енглески морепловац; 25) показна заменица; 26) врста женског гласа; 27) у музици ознака за брзи темпо; 30) рибља јаја; 31) један зачин.

Усправно: 1) мера за површину (множ.); 2) шаховски израз; 3) географски појам; 4) најпознатија слика Леонарда да Винчија; 5) врста гмизавца на Новом Зеланду; 6) наш савремени композитор; 7) страно мушко име; 9) водена животиња; 11) највеће јапанско острво; 15) проналазач барометра; 16) врста папагаја; 18) без чула слуха; 19) гњило; 20) аутор дела „Краљ се забавља"; 22) чин, дело; 24) кола за пренос артилериске муниције; 28) град у Јужној Француској; 29) највећи део.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Лоти; 5) Букуља; 7) багер; 8) па; 10) улар; 11) бал; 12) нар; 13) Мата; 14) Ад; 15) „Зенит"; 16) Абадан; 18) имун; 19) Фрезер; 21) Ирена; 22) ум; 24) рата; 25) ему; 26) иза; 27) етил; 28) ге; 29) Алија; 30) рулада; 32) бина.

Усправно: 1) лугар; 2) окер; 3) Тур; 4) И(вановић) Љ(убомир); 5) балада; 6) Апатин; 7) буна; 9) алат; 11) банане; 13) медуза; 15) замена; 17) бирета; 19) фразер; 20) Румија; 21) Ириг; 23) мула; 25) етида; [illegible]) елан; 29) ал[illegible]; 31) Уб.

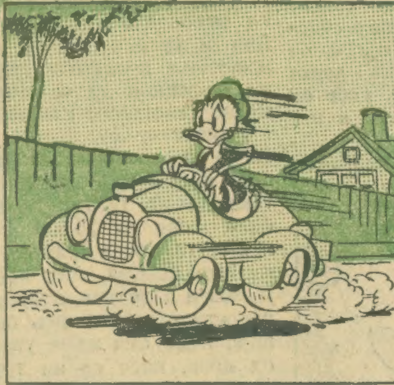

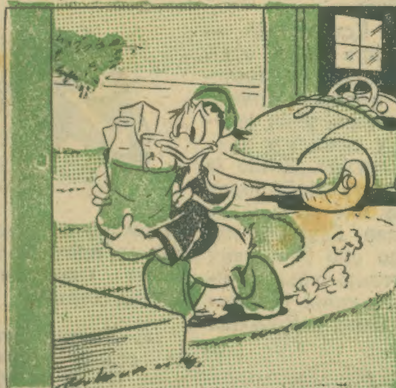

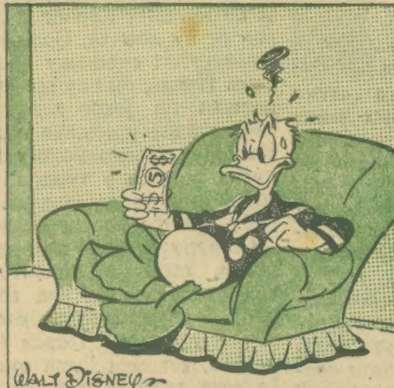

ПОШТЕН НАЛАЗАЧ

Попај: Зашто носиш само једну рукавицу, Перо? Сигурно си ону другу изгубио?

Пера Ждера: Не, него сам ову једну нашао!

БАЧЕН НОВАЦ

Мики: Што си тако нерасположен? Паономад си добио 50.000 на лутрији.

Шиља: Да, али сам имао два лоза. И сад се питам шта ми је само хтело да улудо бацим новац за онај други!

МОГУЋНО ЈЕ

— Одлично ти стоји тај шешир, — вели Белка Паји. — Колико га већ носиш?

— Четири године.

— Није могућно! А изгледа потпуно нов.

— То је зато — стаде да јој објашњава Паја — што сам му двапут мењао машну, двапут сам га давао на чишћење, а једанпут — пре неко вече — заменио сам га случајно у једном ресторану!

НЕОБЈАШЊИВО

Паја: Пато, погледај шта ти доносим! Два зеца!

Пата: Немогућно! Јутрос си понео од куће само 500 динара!

Који је ОДГОВОР тачан

МРЧАРА је:

стара карневалска игра
биће из народних прича
острво
река

КАМИЖОТ је:

врста хране
део старе одеће
забавна игра на поселима
лековита биљка

ПЛАНИНА ЖАБА

налази се:

у Босни
Лици
Херцеговини
Црној Гори

ГАМБАЉ је:

река
рушевине старог града у Босни
врста животиње
планински коров

ОДГОВОР

МРЧАРА је стеновито острвце у Јадранском Мору, западно од Ластова, а јужно од Корчуле. Острво је високо 121 метар, а површина му износи 1,8 квадратни километар. Мрчара је под вегетацијом. Слабо је разуђена.

КАМИЖОТ је врста зубуна (део народне ношње) без рукава, који се правио од куповног платна. Спреда је био отворен и набран, а носио се у Истри.

ПЛАНИНА ЖАБА налази се у Херцеговини, 11 километара југоисточно од Метковића. Највиши врхови на овој планини су: Илино Брдо (953 метра) и Мала Жаба (776). Источним подножјем пролази железничка пруга Мостар — Јадранско Море.

ГАМБАЉ или брамбурач је морски обални рак веома укусног меса. Најчешће живи у Источном Мору. Његова љуштура је озго мркоцрвена, ноге црвене, а маказе црне. Неразвијени задак подавцјен је испод груди, и главе.

Пустоловине Малога Џонија

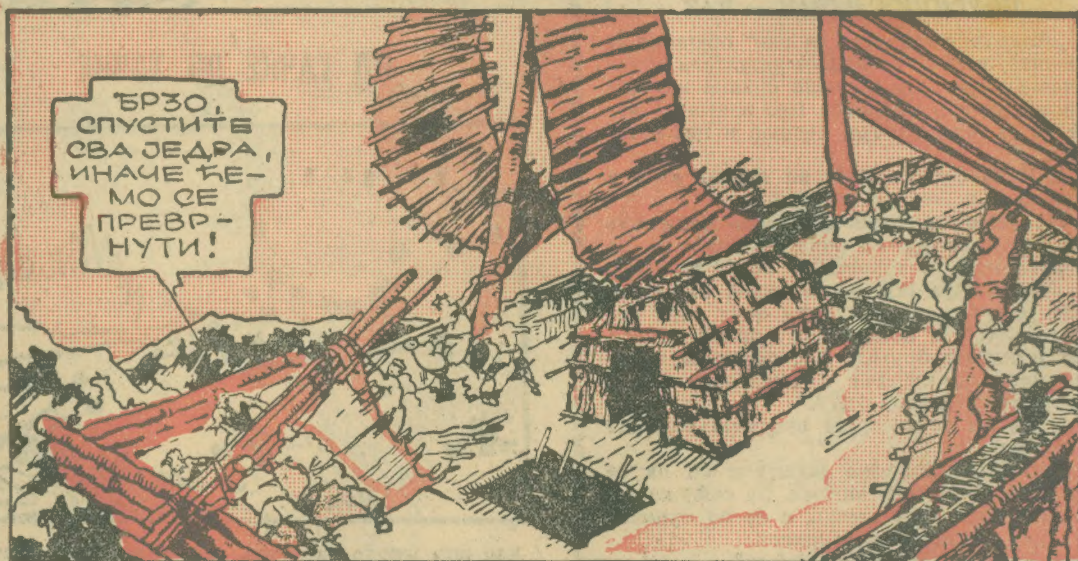
МОРНАРА ТОМАТРАУТА И КИНЕЗА ШАНГ-ЛИНА

ПАМЕТНО ЈЕ РЕЧЕНО: „САМО БУДАЛЕ ПОКУШАВАЈУ ДА УТОЛЕ ГЛАД ЦРТАЈУЋИ КОЛАЧЕ"!

СПРЕМА СЕ ОЛУЈА, ДРУГОВИ! БАРОМЕТАР НАГЛО ПАДА!

БОЈИМ СЕ ДА СЕ ОВАЈ БРОД НЕ ПРЕВРНЕ НА УЗБУРКАНОМ МОРУ.

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика", штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101-1-935, поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају.